

מכתב

שיעור חזק יומי בדרך קצרה

להצלת אייל בן איריס תשורה, נפתלי יעקב בן רחל דבורה, גילעד מיכאל בן בת גלים
העזרה והנחמה טל' 0548449853 או מייל MABADAF12@GMAIL.COM

תענית זו כח 100 פרשת חקת תשע"ד גליון

דף טז ר' יצחק אומר שמינים את האפר במקום התפילין, שכתוב לשום לאבילי ציון לתת להם דף תחת אפר. **ר' חייא בר אבא** אומר שיוצאים לרחוב לומר זעקנו בצנעה ולא נעננו, נבזה עצמנו בפרהסיא, ור"ל אומר שאנו גולים והגלות מופרת עלינו, והנ"מ בין העשמים, שלר"ל מספיק לגלות לבית כנסת אחר, ולר' חייא צריך דוקא לרחוב.

רבי'ל אומר שמוציאין את התיבה לרחוב לומר שהיה לנו כלי צנוע והתבזה בעוונתנו, ור' חייא בר אבא אומר שמתכסים בשקים לומר שאנו נחשבים כבהמה, ומה שנתנים גם על התיבה אפר, לר' יהודה בן פזי משום עמו אנוכי בצרה, ולר"ל משום בכל צורתם לו צר, ור' זירא אומר שבתחילה כשראה שהחכמים נתנו אפר מקלה על התיבה היה מזדעזע כל גופו, **נחלקו ר' לוי בר חמא** ור' חנינא מדוע נתנים אפר על ראש כולם, או שאנו חשובים כאפר, או שיוכר לנו ה' את אפרו של יצחק, והנ"מ בין העשמים עפר סתם, שהוא סימן שפלות אך אינו מזכיר אפרו של יצחק, ונחלקו גם אם הם שיוצאים לבית הקברות הוא לרמוז שאנו חשובים כמתים, או כדי שיקשבו עלינו המתים רחמים, והנ"מ בנייהם קברי עכו"ם שהוא רמז כמתים אך אינם מתפללים עלינו, ונחלקו מה הפירוש הרמז המוריה, או שממש יוצאת הוראה לישראל, או שיוצא ממנו מורא לעכו"ם.

אם יש זקן הוא אומר דברי כיבושין, ואם אינו אומר, החכם יאמר, ואם לא, יאמר אדם של צורה, ומשמע שזקן הוא אפילו שאינו חכם, ואביי מבאר שהכוונה שאם יש זקן שהוא חכם אומר, ואם אין זקן יאמר החכם, ואם אין חכם יאמר אדם של צורה, אחינו, לא השק והתענית גורמים אלא התשובה והמעשים טובים, שלא כתוב באנשי ניהוש' ור' ראה את שקם ותעניתם, אלא וירא אלוקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה, וכתוב ויתכסו שקים האדם והבהמה והיהו שקשורו את הבהמות לבד ואת ולדם לבד, ואמר אם אין אהה מרחם עלינו אנו לא מרחמים על אלו, וכתוב וירקא אל אלוקים בחזק, והיינו שאמרנו, רבונו של עולם עלוב ושאינו עלוב, צדיק ורשע מי נדחה מפני מי, וכתוב, שבך מדרכם הרעה ומן החמס אשר בכפייהם, ומבאר שמואל שאפילו מי שגזל קורה ובנאה בביתו, עסק אתו מהותו והחזירו לבעליו.

ר' אדא בר אבהו אומר שאם אדם עשה עבירה והתוודה ולא חזר ממנה, הוא דומה לטובל ושרץ בירו, שאפילו יטבול בכל היממות בעולם א יטהר בטבילה, אך אם יזרוק את השרץ יטהר מיד כשיטבול במי סאה, שכתוב ומורה ועזוב ירוחם, וכן כתוב נשא ולבניו כל כפים אל קל בשמים.

כתוב בברייתא אף שיש שם זקן והכם מורידים לתיבה להתפלל אדם הרגיל, ור' יהודה מבאר מטופל בילדים ואין לו פרנסה והוא יגע בשדה, וביתו ריקן, ופרקו נאה, והוא שפל ברך, ומרצה לעם, ויש לו נעימה, וקולו רעב, ובקי לקרוא בתורה נביאים וכתובים, ולשנות משרה ואגרות, ובקי בכל הברכות ונתנו חכמים עיניהם בר' יצחק בר אמי **עמוד ב** ולכאורה מטופל ואין לו הוא כמו ביתו ריקן ורב חסדא מבאר ביתו ריקן מהעבירה, אביי מבאר פרקו נאה שלא יצא עליו שם פרע מילדותו.

כתוב בספיק יחיה לו יחילתא אמריה ביער נתנה על כללה, מבאר רב זוטרא רב טוביה בשם רב או ר' חמא בשם ר' שמעון שהו נאמר על ש"ץ שאינו הגון.

המשנה אומרת שמוסיף ו' ברכות, ולכאורה היא מונה ד' שכתוב ועל השביעית אומר ברוך מרחם על הארץ, ואמר ו'נ' ב' יצחק שהכוונה שביעית לברכה הארוכה, והיינו גואל ישראל שמאריך בה וחותם מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה בא"י גואל ישראל, ועל הוסיף אחרינו ברוך, והחזן אומר להם תקעו בני אהרן, ואמר מי שענה את אבותינו על ים סוף וכו' ברוך זוכר הנשכחות, ועונים אחרינו אמן, והחזן אומר הריעו בני אהרן, וכן בכל ברכה, באחת אומר תקעו ובאחרת אומר הריעו, וכל זה כדבבוליס, ובמקדש לא ענו אמן, שכתוב קומו ברכו את ה' אלוקים מן העולם ועד העולם וירכשו כבודך ומרום על כל ברכה ותהילה, וכל כל ברכה אומר תהלה, ובמקדש אמורים ברוך ה' אלוקים אלוקים ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל, ועונים אחרינו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והחזן אומר תקעו בני אהרן, ואח"כ אומר מי שענה את אברהם הוסיף ברוך ה' אלוקים זוכר הנשכחות, ועונים ברוך שם כבוד מלכותו, ואז אומר החזן הריעו וכהנה כי בני אהרן וכו' וכן בכל ברכה, באחת אומר תהלה ואחריה אומר הריעו, ועד גמר הברכות, וכן הנהיג ר' הלפתא בצפורה, ור' חנינא בן תרדין בסכני, וכשהגיעו לחכמים אמרו שנהגו כן רק בשערי מזרח ובהר הבית, ויש שענה שאמרו לפניהם כ"ד ברות, וי"ח של כל יום, ועוד שיש שאומרים בין גואל לרופא חולי, ומאריך בגאולה ועונים אחרינו אמן, וכן בכל הברכות, וכן נהגו כדבבוליס, ובמקדש סיים ברוך ה' אלוקים ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל, ולא ענו אמן שלא עונים אמן במקדש, שכתוב קומו ברכו את ה' אלוקים מן העולם ועד העולם ומרום על כל כל ברכה ותהילה, שעל כל ברכה נתנים שבתחילה, ושנו בברייתא שבראשונות אומר ברוך ה' אלוקים ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל, ועונים אחרינו ברוך שם כבוד מלכותו, והחזן אומר תקעו כהנים תקעו, ואח"כ אומר מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, וכשהגיע אמן ברוך ה' אלוקים ישראל מן העולם ועד העולם ברוך זוכר הנשכחות, וענו ברוך שם כבוד מלכותו, והחזן אומר הריעו בני אהרן, ואומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם, ואז הריעו ועד העולם הריעו, וכן בכל ברכה, באחת אומר תקעו, ואחריה אומר הריעו, עד סוף הברכות, וכן הנהיג ר' הלפתא בצפורה ור' חנינא בן תרדין בסכני, ושמוענו מזה חכמים, אמרו שנהגו כן רק בשערי מזרח ובהר הבית.

לר' יהודה אין אומר זכרונות ושפורות, ור' אדא מיפא אומר שטעמו של ר' יהודה שאומרים **דף יז** זכרונות ושפורות בר' בריה ויבלות ובשעת מלחמה.

המשנה מביאה שבברכה של מי שענה לשמואל מסיימים צעקה, ובאליהו מסיימים שומע תפילה ויש מחלליים צעקה, ואליהו ותפילה לשמואל, ואמנם אצל שמואל נאמר תפילה וצעקה, אך אצל אליהו כתוב רק תפילה, ויש לומר שהוא אמר עניי ה' עניני וכו' צעקה.

בסדר הברכות, השישי יונה, והו' דוד ושלמה, ולכאורה דוד ושלמה היו קודם יונה, ויש לומר שרצו לחתום במרחם על הארץ, ובשם סמוכים אמרו שאומרים ברוך משפיל הרמים.

אנשי משמר מתריעים בין בלילה ואסורים ביום, שמה נכתב בעבודה על אנשי בית אב והם יסייעו להם, ואנשי בית אב אסורים גם בלילה מפני שהם עסוקים בעבודה, ומה למדו שכהן המכיר משמרתו ובית אב שלו יודע שבת אבותיו קבועים אסור לשנות יין כל אותו היום, ואם מכיר המשמרת ולא מכיר הבית אב אין יודע שבת אבותיו קבועים בית אב שלו, אסור כל השבוע, ואם אינו מכיר משמר ובית אב אין יודע שאבותיו היו קבועים אסור לשנות כל השנה, ורבי אמר שלדעתו כל כהן א"ל ישתה יין לעולם שמה ישתה המשמרת, ואם שהקולקול שלא חזר ביה"מ מתקן אותו, ואביי אומר שמה שכתובים שותים היין זה כדעת רב.

אנשי משמר אסורים להסתפר כל השבוע, אמר ר' יוחנן כדי שידאגו להסתפר קודם ואז לא יגיעו מגוללים לעבודה, מלך מסתפר כל יום, וכח"כ מערב שבת לער"ש, כהן הדיין אחת ליום, מלך כל יום שכתוב מלך ביופיו תהיה ענין, וכח"כ את לשכות שאז המשמרות מתחדשות וטוב שיראדו ביופיו, והדיין, אחת לל' יום, שכתוב וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו, וכתוב בניזר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו, וכמו שנוהג ל' יום, כך הדיין, ורב מתנה לומר שניזר הוא ל' שהיה גל מוטריא ל' ורב אפא, וכמו שאולי כונת הפסוק שלא יגדלו כלל, אמר אביי שיהיה א"ל תבול לא ישלחו פרע זה נכון, אך כתוב פרע לא ישלחו, והיינו שהפרע הקיים לא ישלחו ובזמן הזה לא נהגו כן כמו שתיית יין שאסור רק בזמן ביהא, אך לעיל אמר אביי שהכונים שותים היין יין כרבי, **עמוד ב** כמשמע שירבנן אסורים שאם ישתה היין המקדש ויטבטבו כהן הראוי לעבודה, ויש לומר שכתוב להסתפר ולהכנס לעבודה, אך לפ"ז גם אם שתה יין יכול לנזק קצת כדברי רמי בר אבא שדרך ושינה כל שהוא מפני, אך היין, ויש לומר שר"נ אמר בשם רבה בר אבהו שרק ברביעית נאמר שדרך ואין שנה משנה מביא, אך יותר מרביעית הדרך מתריעים אותו והשינה משכרת יותר, ורבי אשי שרק בשתוי יין שהם מחללים את העבודה גזרו בהם, אך תפירת שאינה מחללת עבודה לא גזרו בה בזמנינו, אך קשה מברייתא שאומרת ששתוי יין ופרועי ראש שעבדו להם במיתה, ואמנם בין כתוב מיתה להדיא, ופרועי ראש לומדים מהפסוק שהקיש אותם וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו

ויין ושכר לא ישתו כל כהן בכואם אל החצר הפנימית, וכמו ששתוי יין במיתה כן פרועי ראש, אך יש לומר שהוקשו רק לעניני מיתה ולא לעניני חילול עבודה.

רבינא שאל שלפני יחזקאל לא נאסר פרועי ראש, ואמר רב אשי שרב חסדא אמר לגבי הפסוק כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא לשרתני, וגם קודם יחזקאל נאסר ערל, אלא שידע זאת מקבלה והוא הסמך לזה פסוק, וכן לענין פרועי ראש.

כתוב בברייתא: אלו הימים שלא להתענות ומקצתם לא להספיד, מר"ח ניסן עד ח' בו שהעמידו התמיד לא יספידו, ומח' עד סוף המועד שהעמידו את חג השבועות לא יספידו, ולכאורה בר"ח עצמו בכל אופן אין להתענות שהוא יו"ט, ורב אומר שהברייתא באה לתרשט לאסור גם יום שלפניו, ולכאורה יום שלפניו אסור מדין ר"ח, ויש לומר שר"ח הוא דאורייתא ואין צורך חיזוק, כמו שכתוב הימים האלה הכתובים במגילת תענית לפניהם ולאחריהם אסורים שבתות חיזוק אסורים ולפניהם ואחריהם מותרים, והתבדל הוא שישבת ר"ח הם מן התורה ואין דברי תורה חיזוק חיזוק ושאר הימים הם מדברי סופרים וצריכים חיזוק, ומה שהברייתא מונה עד סוף המועד ולכאורה בכל אופן אסור מדין המועד, מבאר רב פפא כדברי רב לעיל שבה לאסור יום שלפניו

דף יח א"כ כאן בא לאסור יום שלאחר המועד, ולפ"ז הברייתא כר' יוסי שאם גם לאחריו, א"כ קשה מה שקודם העמידו את הברייתא שבה לאסור יום שלפני ר"ח ניסן, ולכאורה הוא אסור מדין יום שאחר מ"ח אדר, שבאה בו בשורה שגזרו שלא יעסקו בתורה ולא ימלוו בניהם והחילו שבתות, ויהיה בהן שמוע וחיבירו בקשו עצה ממטורנין אגודלי רומי היו מצויים אצלה, והיא יעצה שיפנינו בלילה וכן עשו, ואמרו אי שמים האם נוכל לא אסור בני אב ואם אחת, מה שתינתנו מכל אומה ולשון שאתם גזורים עלינו גזירות רעות, וישלחו הגזירה ושעשוהו יו"ט, ואביי אומר שהו ג"מ כשעברו השנה שאז כ"ט אדר שני אינו אחר יו"ט, ורב אשי מבאר שלאחר יו"ט אסור בתענית ומותר רק בהספד, וכ"ט אדר שהוא בין שני יו"ט הוא כיו"ט ואסור גם בהספד.

בברייתא נאמר מח' עד סוף המועד העמידו את חג שבועות, ולכאורה ח' עצמו הוא סוף הימים שהעמידו התמיד, ויש לומר שתינתנו שגם אם תבטל ח' כב"ז ח' יהיה אסור בגלל שהעמידו בו את חג השבועות, ולפ"ז ניתן לומר שבכ"ט אדר תיקנו שאם תבטל כ"ח אדר בכ"ז לא יספידו מדין ר"ח ניסן, רב חייא בר אסי אומר בשם רב שהלכה כר' יוסי, ולשמואל הלכה כר"מ, אך לכאורה נאמר בברייתא שרשב"ג אמר שכתוב בהן ב' פעמים לומר שרק הם אסורים, ולפניהם ואחריהם מותרים, ושמואל אמר שהלכה כרשב"ג, ויש לומר שבתחילה סבר שמואל שר"מ מקל מכולם ואח"כ כששמע שרשב"ג מקל יותר פסק כמותו, באלי אמר בשם ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן שהלכה כר' יוסי, ור' חייא אמר לו שר' יוחנן פסק כר' יוסי רק לגבי שאסור להתענות, אך לכאורה ר' יוחנן עצמו פסק בכל מקום סתם משנה וכתוב במשנה בלגבי שאף שאמרו מקדמים ולא מאחריים **עמוד ב** מותרים בהספד ותענית וזה לא מדובר על בני ט"ו שקראו ב"ד כי כתוב מפורש במגילת תענית שאין להתענות ב"ד וט"ו שהם ימי הפורים, ורבי אמי שבה לאסור לבני ט"ו ב"ד וכן לבני ר"ד כב"ז, ואין לומר שקראו ב"ג ומותר בהספד שחיה הוא אדם שניקדו, אך קראו ב"ד ולפניו הוא י"ב גם אסור בהספד שהוא יום טוריינוס, אך קראו ב"ג והוא מותר בהספד למרות שהוא קודם יום טוריינוס, ויש לומר שמדובר בבני י"ד שקראו ב"ב ולמרות שהוא יום טוריינוס אך בטלוהו כיון שנהרגו בו, ויש לומר שרשב"ג וכו' גזר תענית ב"ב, ואמרו לו שהוא יום טוריינוס, ואמר להם שבתלוהו כיון שנהרגו בו שרשב"ג ואחיה, ולכאורה הוא יום שלפני יום ניקדו, ויש לומר שאם בטלוהו יום טוריינוס דאי לא יגזרו בגלל יום ניקדו.

ניקדו היה שר יונוי וכל יום הניף ידו על יהודה וירושלים ואמר מתי יפלו ירושלים, וכשגברו עליו בני השמונאי קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים, ואמרו פה שדיבר בגאווה וידיים שהונפו על ירושלים תיעשה בהם נקמה.

טוריינוס רצה להרוג את לוליינוס ופסוס בלודקיא, ואמר להם אם אתם מעמם של חנייה מישאל ועזריה ואלוים צילכם מידי כמו שהציל אותם מנבוכדנצר, אמרו לו שהם היו צדיקים מגורים וראויים לנס, וכן נבוכדנצר היה מלך הון וראוי שישיע נס על ידו, ואחיה הריא לאוי לכן ואנו החתייננו כללה למקום, ואם אחת לא התרגינו יש למקום הרבה הורגים, דובים ואריות, ואם מסתנו אלוקים בידך הוא גם יפרע דמינו ממך, ובכ"ז הרגם, ולא זזו משם ובאו שני שרים מרומי ופצעו את מוחו בגזירין.

התחלה ואחריה לא מפסיקים תענית בר"ח, לרב אבא י' תענית ולרב אסי אחת, ורב יהודה אמר בשם רב שזה לדעת ר"מ בשם רשב"ג, ולחכמים מתענה ומשלים, וכן דרש מר זוטרא בשם רב הונא שהלכה מתענה ומשלים.

פרק סדר תענית אלו

משנה סדר תעניתו הוא על רביעה ראשונה של גשמים, אך צמחים ששינו מתריעים מיד, וכן גשמים שפסקו מ' יום בין גשם לגשם מתריעים מיד שהיה מכת בצורת, ואם ירדו מספיק לצמחים אך לא לאילנות, או לאילנות ולא לצמחים, או שירדו לאילנות וצמחים אך לא מספיק בעבור בצורת שיחין ומערות מתריעים מיד, וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים שכתוב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא תמטיר חלקה אחת תמטר ואחת לא תמטר,

דף יט אותה עיר מתענה ומתריעה אך סביבותיה מתענות ולא מתריעות, ולר"ע מתריעות ולא מתענות, וכן עיר שיש בה או מפלתיה היא מתריעה ומתענה, וסביבותיה מתענות ולא מתריעות, ולר"ע סביבותיה מתריעות ולא מתענות, מכת דבר נקרא, כשמעיר בת ה' מאות נפש יצאו ג' מתים בל' ימים או שחר זה, ופחות מכך אינו דבר, על שפרדן ירקון, ארבה חסיל, חיה רעה, וחורב, מתריעים בכל מקום, שזה מכה מהלכת, והיה מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם וגזרו תענית בגלל שגזרה באשקלון שפרון בשיעור מלא פי תנור, וכן גזרו תענית כשאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן, ולר"ע יוסי א"ל שלא אכלו אלא שנראו כש בעיר, עיר שהקיפו נכרים או נהר וספניה התנפתר ביים מתריעים אפילו בשבת, ולר"ע יוסי מתריעים רק לעזרה ולא לצעקה, ולשמעון התימני מתריעים שבת גם על דבר ולא דבר לו חכמים, מתריעים על כל צרה לא תבא על הציבור חזן מרוב גשמים, ומעשה שבשקט מחזני המגדל להתפלל על גשמים, ואמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים שלא ימוקו, והתפלל את ירדו גשמים, ועג עוגה ועמד בתוכה בארבע רבוננו של עולם, בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך, ונשבע אני בשמן הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחם על בניך, והתחיל לנטף גשם, אמר אל גשמיך כן אלא גשמים שיגיעו לבורות שיחין ומערות, והתחיל לרדת בזעף, אמר אל כך שאלתי אלא שאלתי רצון ברכה ונדבה, וירדו בתחנה עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים ואמרו לו כמו שהתפללת שירד, התפלל שירפיק, אמר להם תראו אם נמתיח אבן חסותן, ושתל כן שמעון בן שטח אם לא היית חונני, היינו גזריים עליך נידוי, אך מה אעשה לך שאתה מחטא לפני המקום ונושע רצונך כבן המחטא לפני אביי ונושע לו רצונו, ונאמר עליך ישמע אבין ואבתי ותגלי יולדתך, אם התענו וירדו גשמים קודם חזן לא ישלמו, ואם ירדו אחז חזן ישלמו ולר"א, ירדו קודם חצות לא ישלמו אחר חצות ישלמו, ופעם גזרו תענית בלוד וירד גשם קודם חצות, ואמר להם ה' שרופן צאו אכלו ושתו יוסי יו"ט וכן עשו וקראו חלל הגדול בין העבריים.

גמרא המשנה אמרה שסדר תענית הם בריביעה ראשונה, ולכאורה כתוב שריביעה ראשונה ושניה לשלול, ושלשית התענות, ורב יהודה מבאר שסדר תענית הם כשעבר רביעה ראשונה ושניה ושלשית ולא ירדו גשמים, אך אם ירדו גשמים בריביעה ראשונה וירדו ולא צמחו או שצמחו והשתנו, מתריעים מיד, ור"נ אומר שדוקא כשנשתנו אך אם יבשו לא, ולכאורה זה שטוט, שכתוב נשתנו, יש לומר שהחידוש הוא שחזרו ונתקנו, והיינו אומרים שאם כך יועיל להם תפילה לבד, קמ"ל שלא יועיל.

כשהפסיקו הגשם הוא מכת בצורת, ורב יהודה מבאר בשם רב שזה מכה המביאה לידי בצורת, ר"ע אומר שאם אין גשם אך ניתן להביא בנהמא במקום אחר זה רק בצורת **עמוד ב** ואם במביאין קר מדינה אחרת זה נקרא מכת רעב, ר' חייא אומר שאם הבוואה יקרה ומחירה סאה בסלע אך היא מצויה זה רק בצורת, ואם ד' סאין בסלע אך אינה מצויה זה רעב, ור' יוחנן אומר שהו דוקא כשהמענות בוול שהן מצויות והפירות ביוקר, אך אם המענות ביוקר והפירות בוול מתריעים מיד, שר'

יחזקאל אמר שהוא זוכר שהיה המחיר של התבואה ד' בטלע, ובכ"ז היו הרבה נפוחי כסף בטבריה

שלא היה מצוי להם אפילו איסר.

גשם שירד לצמחים ולא לאילנות היינו שירד בנחת ברחוק, ואם ירד לאילן ולא לצמחים היינו שירד בחוק ובנחת, וכשירד לאילנות ולצמחים ולא לבורות שירד בנחת בחוק אך לא כמות גדולה, וירדו לבורות ולא לאילנות מדובר כשבא בכח גדול שאינו טובם לאילנות.

על האילנות מתריעים רק בפרוס הפסח, ואילו לבורות אפילו בפרוס החג, ואם אין מים לשתות מתריעים מיד היינו בה"ב מתריעים רק במחוק שצריך, על מגיפת אסכרה מתריעים ששים בה מים, ובכל מיתה לא מתריעים, ובגובאי מתריעים אפילו כל שהוא, ולר"ש בן אלעזר מתריעים גם על חגה.

על האילנות מתריעים רק בשאר השבוע, ועל בורות שחין ומערות מתריעים אף בשביעית, ולר"שב"ג מתריעים על אילן שבביעית שיש בהם צורך לעניים, ובברייתא נוספת כתוב מתריעים גם על פסיחין שבביעית שיש בהם פרנסה לעניים.

ר"א בן פרטא אומר שאחר חורבן ביהמ"ק הגשמים יורדים כציומקים, שנה אחת גשמים מרובים ואח"כ מועטים, יש שנה שירד בזמנו ויש שנה שלא ירד בזמנו, וכשירד בזמנו או כזו עבר שנתן לו רוב פרנסתו ביום ראשון, וא"כ נכרית עינתו כמנה ונאכלת כתיקנה, וכשלא יורדים הגשמים בזמן זה כאילו העבד קיבל בער"ש והעיסה נאפית שלא כתיקנה ונאכלת שלא כתיקנה, וכשיש העיסה רביע זה כעבד שמקבל פרנסתו בבת אחת והריינים טחונות מכור כמו שהם טחונות מקב גדולה, ואוכלת מהכור כמו מקב, וכשהגשמים מועטים זה כעבד שנתן לו רוב פרנסתו מטע מעט ומה שהריינים טחונות מכור הן טחונות מקב, והעיסה כמו שנאכלת מהכור אוכלת מקב, ועוד שכשהגשמים מרובים זה כאדם המגבל טיטו יש מים רבים אינם כלים, והטיט מתגבל יפה, ואם המים מעטים, כליה המים והטיט לא מתגבל הט"ב.

פעם עלו ישראל לרגל ולא היה להם מים, הלך נקדימון בן גוריון וביקש מארון אחד ללחותו ו"ב מעיינות הארזים לך, ואם לא, אתן לך ו"ב ככרות כסף וקבע לו זמן, וכשהגיע הזמן ולא ירד גשם שלח לו בבורק הבא לי מים או נכרית אמר לו יש לי זמן, כל היום שלח, וכשהגיע השלח לו על גבי שיבא לו מים או מעות, אמר לו יש לי זמן, ובשעת מנחה שלח לו שוב אמר לו יש לי עדיין זמן, ורגלגל עליו ואמר לו שלח השעה לא ירד ועכשיו ירד,

דף כ נכנס האדון בשמחה למרחץ והלך נקדימון לביהמ"ק בעצב, והתעפר ועמד בתפילה ואמר, רביש' על גלוי לפניך שלא עשיתי וכוונתי לא לבכור בית אבא אלא לכבודך לצורך עולי רגלים, ומיד התקשרו השמים בעבים וירד גשם עד שמיאלת א"ב המעיינות של האדון והחיות, ועד שיצא האדון מהמרחץ יצא נקדימון מביהמ"ק, ופגש בו ואמר נקדימון שיחודי העורף אמר לו יודע שהקב"ה הוריש שבבילך אך מגיע לך מעותי כי ירד אתה השקיעה וירדו הגשמים בשרותי, וחזר נקדימון לביהמ"ק ואמר, וברונו של עולם הודיע שיש לך אהובים בעולמך, מיד הפתורו העבים וזרחה החמה, ואמר האדון אילו לא נקדתי החמה היה לי פתחון פה עליך להוציא מעותי ממך, ושמו היה בניו וקראו לו נקדימון שנקדתי חמה חמה, והיו ג' שקדתי להם חמה, משה היושע ונקדימון, היושע כתוב וירד עמד, ובמשה, ר"א אמר שלומדים גזירה שיהי אהל אהל שכתוב היום הזה אהל תהי אהל תהי, ואצל יהושע כתוב אהל גדלך, ור' שמואל בר נחמני לומד מגזירה שויה תת את שכתוב אצל משה אהל את ה' את השמים כתוב ביום תת ה' את האמרו, ור' יוחנן לומד מהפסוק עומד שכתוב אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו פנויך, שרגזו וחלו כשנקדתי חמה למשה.

רב יהודה אמר שברב על הפסוק על עיר אחת אמטיר ועל אחת לא שולנה יש קללה, והפסוק היהיה ירושלים לנדה ביהמה, וע"ז גם דרש כי יהודה שיהי לברכה, שכמו שגדש יד החרב כך דרש קנהה לירושלים, וכן הפסוק היהיה כאלמנה הוא לברכה שיהי רק כאלמנה ולא מוש כאשה שבעלה הלך למדינת אים ורדעו לחזור אליה, וכן הפסוק ואתה נתיי איתכם נבויים ושלמים הלא לברכה שלא מעמידים מישראל מוסכים וסודיטים, וכן האמרו והכה ה' את ישראל ואכסר ינוד הקנה בחי, הוא לברכה, כמה שדרש ר' יוחנן פסוק אנמיים קלעני אורה ונערתות נשיקות שונא שעריפה הקללה ושיילי אמה השילותי במרכת בטלע, שאחיה קילל בעליו וכמו שקנה עומד במקום מים וגזעו מחליף ורשויים מרובים, ואפילו שנשבות בו כל הרוחות בעולם אינן מזיות אותו אלה הולך ב"ב עם, וכשפסוק הרוחות עומד הקנה במקומו, ואילו בלעם בייך כארזים עלי מים, וכמו שארז לא עומד במקום מים וגזעו אינו מחליף ואין לו הרבה שרשים, והרוחות שנשבות בו לא מזיות אותו, אלא באה עליהן דרומית ועקרתה וקחתה על פניו, ועוד שזכה הקנה שעושים ממנו קולותם כאותם ס"ב נביאים וכתובים.

עירי אלהיהן רך קנהה ולא קשה כארו, ומעשה שר"א בר"ש בא מרבו מוגדל גזרו ורכב על החמור וטליל על שפת הנהר והיה שמח מאד, ודעתו גסה עליו שלמד הרבה תורה, **עמוד** ב והדבך בני אדם מכוערים מאד ואמר לו שלום עליך רבי, ולא ענה לו אלא אמר ריקה מה מכוער איש זה אם בני עירם מכוערים כמותך, אמר לו איני יודע, אך לך לאומן שעשאני ואמר לו כמה מכוער עלי שעשיתי, והבין שפגוע בו, וירד החמור והשתחל לפניו וביקש מחילה ממנו, ואמר לו איני מחל כי שתאמר לאומן שעשאני כמה מכוער עלי שעשיתי, וטליל אחיו עד שהגיע לעירו ויצאו אליו בני עירו ואמרו לו שלום עליך רבי רבי מורי מורי, אמר להם למי קראתם רבי, אמרו לו לזה שמטייל אמרתי, אמר להם אז רבי לא ירבו כמותי בישראל, שאלוהי למה, אמר להם כך כך עשה, אחריך לא אכ"פ מחל לו שהוא גדול בתורה, אמר להם שבשילכם אמחל לו, אך שלא יתרגל לעשות כך, ומיד נכנס רבי שר' ודרש לעולם יהיה רך קנהה ולא קשה כארו, ולכן זכה קנהה שיטלו ממנו קולותם לעשיית סת"ם.

מפולת נקרא שפגל הבריא את הרעוע, ונפל מה שלא ראוי ליפול, ולא מה שראוי ליפול, ולכאורה זה היה תוך, בראי זה לא ראוי לרועוע זה מה שראוי לפול, ויש לבאר שפגלו מחמת גובהה ואשעמרו על שפת נהר, כמו שהיה כיתול רעוע בנהרדעי ולא עברו ר"ש ושמאל הגשמים למרות מעמדה ו"ג שנים, ופעם שהגיעו אליהם רב ארז בר אהבא אמר ששמואל לרב בא נקף את הכותל הזה אמר רב עכשיו שרע אדע עמנו רבים וכוונתי ואני מפחד, וכשמחורו של רב הונא היה בבית רעוע פחד להוציא, ונשך את רב ארז לשם שבעמנתו והוציא משם, ומיד כשיצא נפל הבית, והביט רב ארז הקפיד, שחשש לרבי ר' ינאי שלא יעמוד במקום סכנה ואומר שיעשו לו נס, שלא טבוח שיהיה נס ואם היה נס שיתעט זכותו, ורב חנא למד מהפסוק קטנתי מכל החסדים ומכל האמת, ושאלו תלמידיו של רב ארז בזכות מה שאירך מים אמר להם, מימי לא הקפדתי בחבתי ולא צעיתי בפני מי שנודל ממני, ולא ההרהר במבואות מטופנות ולא הלכתי ד' אמות בלי תורה ופילין ולא ישנתי בביהמ"ד שינת קלא ועראי ולא ששתי בתקלת חבירי ולא קראתי לחבירי בכניינוי וא כל בשם בית אבותיו.

רבא אמר לפרסם בר פפא ספר לי מדברים טובים שעשה רב הונא, אמר לו איני זוכר מצעירותו, אך זוכר זמנתי ושיצא אפיו מעונן בתיבת כהן בעגלה, וסכר בעיר, וכותל שהיה רעוע היה סתורו ואם לבדילי לא היה אפיו לבנותו היה בזה משלו, וכל ערב שבת שלח שלח ליהוק וכל יוק שנשאר לגגנים קנאו ורוקו לנהר, ולא נתן לעניים שלא יסמכו עליו ולא יקנו לבד, ולא נתן לבהמות שמשאלו אדם אסור לבהמה, ואם לא היה קנהה, אם היו מפסדיים כשנשאר להם לא ימכרו כאן שום, וכשהיה לו דבר של רפואה תאלא במפתח ולא ואמר כל מי שרופא שקר, או שהיה נטילי ידים של שמירה מעד, ותלה כלי של מים יאמר שכל מי שצריך יטול ידיו ולא יסתכן, וכשהיה מתחיל שוערתו פתח שער ביתו ואמר, מי שצריך רבא לאכול, ורבא אמר שהוא יכול לקיים הכל,

דף כח צמחית ביתו יחיו כישו במחזא עניים רבים ויכלו ממנו.

אילפא ר' יוחנן למדו תורה והיתה להם עניות רבה, ואמרו נלך לעשות עסק ונקיים אפס כי לא יהיה כך אבינו, והלכו וישבתו תורה כותלי רעוע ואכלו יחד, ובאו ב' מלאכים ושעמו ר' יוחנן שאחד אומד נפיל עליהם הכותל כיון שנתחיו חיי עולם עברו איש שעה, אמר השני יש בהם אחד שעשה באה, שעמו ר' יוחנן ושאל את אילפא אם שמוע עבדו אמר לו לא, אמר א"כ אני שמוע עומדת לא ואחרון ואקיים בעצמי כי לא יתיר אבינו, ואילפא לא חזר, ולא זמנו את ר' יוחנן, וכשבא אילפא אמרו לו אם היתת כאן היינו ממנים אותך, הלא אילפא ותלה עצמו בתוך הספינה ואמר, אם שלמישהו שאלה בברייתא של ר' חייא או ר' הושעיא ולא אפשרו לו ממשנה אפול מהתורה ואטבע, ואם סבא אמר ושאל אותו מהדין שתאומר ננו שקל לבני לשבוע והם צריכים שלח יתנו להם סלע, ובא ארז לא תתן אלא שקל יתנו להם רק שקל, אם אמר אם מתו ירשו אחייהם תחתיהם, בכל מקרה יתנו להם רק שקל, אמר אילפא שזה לדעת ר' מ' שסובר מצוה לקיים דברי המת.

אמר על **תנוס** איש יגזו שהיה עיוור גידם קעור גופו מלא שין ומזולל לבית רעוע, ורגלי מיתו נתונים בספלי מים שלא עליו נמלים, ופעם ר' יוחנן למדידו לפנות מטחו מבית הרעוע, אמר להם פנו הכלים לפני שתוציאוני, שכשאני בבית הוא לא יפול, וכך עשו, וכשהוציאיהו נפל הבית, אמרו לו תלמידיו שחם צדיק אמר אתה מדוע קנה רך כל אמרו להם, שפעם הלכתי לבית חמי יהיה עמי משא ג' חמרים א' של גמול א' של משתה וא' של מנין מגדים, ובא עני יומת לי בדרך ואמר פרנסתי, אמרתי על המתן עד שאפרוק מהחמור, ולא הספקתי עד שיצאה נשמתו, ונפלת על פניו

ואמרת, עני שלא חסו על צדיק יסאמו, ידי שלא חסו על צדיק יקטעו, וכן רגלי יקטעו, ולא התקדרה דעתו עדי שאמרת שכל גופי ימלא שחין, אמרו לו איני יודע שראינו אותך בכך, אמר איני לא אם לא ראייתם אותי בכך, וקראו לו איש גם זו שכל מה שקרה לו אמר גם זו לטובה, וכשרצו לשלוח דורון לקיסר אמרו ששלח את נחום שהוא מלומד בניסים, ושלחו עמו ארזו מלא באבנים טובות ומרגליות, וכשלקיסר בפרנק גבז לו ממה שהיה בארזו ומלא עפר במקום, וכשבא לקיסר ראה שהוא מלא עפר ורצה להרוג את כולם, אמר גם זו לטובה, ורבא אליהו נוראה כאחד מהם ואמר, שמא הוא מהעפר של בארזם שכשורק עפר נחף לסיף והקש נחפץ לחיצים, שכתוב יתן עפר חרבו קש ידך קשור, והיתה מדינה אחת של כל הקיסר לכבשה, ובדקו מהעפר וכבשו אותו, והנכסיו לא נחום מלא לארזו הקיסר ומלאו חיבתו באבנים טובות ומרגליות ושלתוהו ככבוד גדול, וכשהגיע לאותו פונדק אמרו לו מה הבאת שעשור לך כבוד כזה, אמר להם מה שהבאתי במקאן ובאתי להם, וחזרו ביום ולקחו העפר לקיסר ואמרו לו שהעפר הזה הוא מה שהביא לך נחום ובדקו ולא עשה כלום, והרגום.

עיר שיש בה אלף ה' מאות איש כגון כפר עכו, ויצאו ממנה ט' מתים בג' ימים רצופים, זה נקרא דבר, ואם יצאו ביום אחד או בד' ימים זה לא דבר, ועיר בת ה' מאות איש כמו כפר עמיקו שיצאו ממנה ג' מתים בג' ימים רצופים, זה דבר **עמוד** ב או כן ימים זה לא דבר, ורוקרת היתה עיר של ה' מאות איש ויצאו ג' מתים ביום אחד וגזר ר"נ בר רב חסדא תענית, אמר ר"נ בר יצחק שיהי כדעת ר"מ שאומר לענין שי מועד שאם ריקח נתיחוויה גמשה מועד, ק"ו שקיבור ותיחוויהו מועד, אמר ר"נ בר רב חסדא לר"נ בר יצחק שיבא אליו, אמר ר"נ בר יצחק שר' יוסי אמר שאין מקום האדם מכבד אותו אלא האדם מכבד את מקומו, שבהר סיני כששרתה עלי שכניה אמרה התורה הם וכן אהרן מועד במדבר כשהיה נטוי שלתו וממנו ושקפוקו במעמד היובל המה יעלו בהר, וכן אהרן מועד במדבר כשהיה נטוי שלתו וממנו ושקפוקו הותרו זבים ומצורעים להכנס לשם, אמר ר"נ בר רב חסדא שא"כ הוא יבא לר"נ בר יצחק, אמר לו שאיך צריך שעדיף שיבא מנה בן פרס למנה בן מנה, ולא מנה בן מנה למנה בן פרס.

כשהיה דבר בטורא לא היה דבר בשכנותו של רב, וחשבו שיהי בזכותו של רב, היאר להם בחלום שאצל רב זה דבר קטן, אלא זה בזכות אדם שמשאל מעד וקדרום לקבורה, וכשהיה דליקה בדרוקרת לא היה בזכותו של רב הונא וחשבו שיהי בזכותו והואו להם בחלום שיהי דבר קטן אצל רב הונא, אלא זה בזכות אשה אחת שמתחמת הנהר ומשאלתו לאחריה.

כשאמרו לרב יהודה שבא ארבה גזר תענית אמרו לו שאינם מפסידים, אמר להם וכי באו עם צידה.

וכשאמרו לו שיש מגיפה בחזירים גזר תענית, ולכאורה היה סוכר שמכה השתולחה במין אחד שי לחשוש בשאר מינים, ויש לדחות שגזר כך בחזירים שיהי כענין נביל מעייהם דומה לשל אנשים.

כשאמרו לשמואל שיש מגיפה אצל בני חזואי גזר תענית, אמרו לו שהיה רחוקה, אמר שאין מחיצה

שפספסיה שלא יבא לכאן, וכשאמרו לר"נ שיש מגיפה בא"י, גזר תענית ואמר שאם גבירה לוקח ק"ו שפחה, ויבא בשפחה ושפחה הוא לא היה חושש, ומה ששמואל חשש בגלל כי חזואי כיון שיש שירות מציות ויבא עמם הדבר.

לאבא אונא היו שולחין כל יום שלום מישבה של מעלה, ולאבאי כל ער"ש, ולרבא כל ערב יו"כ, וחלשה דעתו של אבאי בגלל אבא אונא, ואמרו לו שאינו נשאל על עשותו כמעשי, שכשהיה מקיז דם היה מקמדי גברים לחוד ונשים לחוד והיה לו לבוש שתקוע בו הקן והיה חתוך בורוע וכשהגיעה לה לקיזי הלבשי כל כדי שלא יסתכל בה, והיה לו מקום צנוע שהניחו בו מעות, שמי שהיה לו הנתיב בה, ומי שבה, לא התבייש, ומת"ל וקח אתה הקנה הביא לו מעות שיהי בהם עצמו, ושלה אבאי זוג תלמידים לבדקו, והושיבם והאכילם והשקם והניח תחתם כרים בלילה,

דף כב ובבבוקר לקחו הכורים למכרם, ונצאם ואמרו לו שישום מחירם, אמר להם כך וכך, אמרו לו ואולי שוים יותר, אמר להם כך קניתי אותם, אמרו לו איכן הם שלח, ואמרו לו במה חדרת אותם ואמר להם שיתור, פדיון שבויהם הודמן לכם והתביישתם לבקש, אמרו לו קח אותם, אמר להם שברצו שלקחתם אותם הסחית דעתם ממני עבור צדקה, לרבא חלשה דעתו בגלל שלאבאי שלחו כל שבוע, ואמרו לו מהשמים דלך שאתה מגן על כל עיירך.

ר' אבהיה היה מצוי בשוק של ב' לפט, ואליהו היה מצוי אצלו, ושאל אותו האם יש כאן בן העוה"ב אמר לו לא, ובינתיהם הניב אחד שלבש נעלים שחורות כנויים ללא ציצית בבגדו, אמר לו אליהו שהוא בן העוה"ב, קרא לו ושאל אותו מה מעשיך, אמר לו בני אחר, ולמחרת אמר לו שהוא שומר בית הסוהר, והוא אוסר גברים לחוד ונשים לחוד ונשים לחוד מוטו ביניהם שלא יכבדו לעבדיה, וכשהוא רואה כת ישראל שנתנו בה נכרים עוניהם הוא מציל אותה, וכשנקלעה נערה מאורסה שנתנו בה עיניהם לקח שמרי יין והניח בשפוליה, והם אמרו שהיא בדרך נשים, ואמרו לו יש לי נעלים שחורות וללא ציצית כדי שיתחשב שהוא מהם, וכשהם גוזרים גזירה חרה מרוב לחכמים שיתפללו ויבטלו הגזירה, ומה שמרתי לך בא מחר שבדיוקם כל גזרו גזירה ואמרתו שאמרו ואכלך להודיע לחכמים, ובתוך כך באו שני אנשים ואמר אליהו שגם הם בני עוה"ב, שאל אותם מה מעשיכם, אמרו לו אנשים שמחים אנו, ואם אנו רואים אנשים עצובים, הם שומחים איתם ואם שני אנשים רבים אנו עושים ביניהם שלום.

לר"ע על שיפדון וירדקון מתריעים בכל שהוא, וארבה וחסיל גם הם נראה בא"י כנף אחד יתריעו.

על חיה רעה משולחת מתריעים ואם היא משולחת אל מתריעים, נראית בעיני האדם משולחת, ובשרה אינה משולחת, כיום היא משולחת ובלילה אינה משולחת, אם ראתה ב' בני אדם והיא רצה אחיהם היא משולחת, ואם היא נחבאית מהם אינה משולחת, טרפה ב' בני אדם ואכלה אחד היא משולחת ואם אכלה שניהם אינה משולחת עלתה לגג נטלה תינוק מעריסה היא משולחת, אלא לכאורה קשה שכתוב שבעיר אינה משולחת משמע בין ביום בין בלילה, ואח"כ כתוב שבלילה אינה משולחת, ויש לבאר שבעיר ר"ב ביום היא משולחת ובלילה לא, ובשרה גם ביום אינה משולחת, ומה שכתוב אח"כ רצה אחר ב' אנשים היא משולחת משמע שאם עמדה אינה משולחת, ואח"כ כתוב שאם נחבאה אינה משולחת משמע שאם עמדה היא משולחת, ויש לבאר שאם היא אכלה סמוך לאדם קוצים אינה משולחת, אך עמדה כשאני סמוכה היא משולחת, מה שכתוב שאכלה שניהם אינה משולחת, אלא לכאורה זה לא פחות מוצה, ורב פפא במבא שביאם רק באכלה היא משולחת, ולא ביראתה, ומה שכתוב נטלה תינוק מעריסה היא משולחת, אומר רב פפא שהחידוש הוא שאפילו זה כוך צדידים שאינו קבוע נקראת משולחת.

חוב בעיר הוא אפילו של שלום שהרי שפרעה נכה עבר בארץ זה היה חרב של שלום, ובכ"ז נכשל בה יאשיהו, **עמוד** ב שכתוב וישלח אליו מלאכים לאמר מה לי ולך מלך יהודה לא עליך אתה היום כי אל בתי מלחמתי, ואלוקים אמר לבהלני חדל כך מאלוהים אשר עמי ואל ישחתך, ורב אמר שיהי ע"ז, ואמר יאשיהו שכיון שהוא בועט ב' אובל לו, וכתוב ויורו המורים אל ביתך יאשיהו ואמר המלך לעבדיו העביוני כי הלחתי מאד, ורב מבאר שעשו גופר ככבדו, ור' שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן שאישו יגנש שלא נמלך בירמיהו, והוא דרש הפסוק וחרב לו תעבור בארצכם, וישאניה של שלום זה כבר רואים מונחתי שלום בארץ, אלא הכוונה אפילו של שלום, ויאשיהו לא ירד שדרו אינו יפה, וכשמט יאשיהו ראה ירמיהו ששפתי מרחשות, אמר שמא הוא אומר דבר שאינו הגון מחמת צער, ושמע שהצדיק הדין ואמר, צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי, ופתח עליו ירמיהו רוח אפניו מחמת ה'.

שיעור וישן כמלא פי גזור, והסתפקו אם הכוונה לתבואה או פת, ויש לדייק שכתוב כמלא פי גזור, ויש להסתפק אם ככסיוו התגור או שכורת פת ששוכבת פי התגור.

עולא אמר בשם ר"ש בן יוחזק שיהיה מעשה שואבים בלעו ב' תינוקות ויצאו מבית הרעי, וחכמים שיהיו את הבשר שיטמאו את העצמות.

עיר שחוקפה נכרים או נהר, או ספינה שנטרפה בים, וכן חדר שגורף מפני נכרים או לטעים או רוח רעה, ויחיד רשאי לספג עצמו בתענית על כל הדברים, ולר' יוסי אינו רשאי שמתא ציטריך לבירות ולא ירחמו עליו, ורב אמר שעטמו של ר' יוסי מהפסוק והי האדם לנפש חיה שנשמה שנתתי בך חייתה.

לשמעון התנינאי מתריעים על דבר ולא הורו לו חכמים, והסתפקו עליו רב שבתא או גם בחול, ויש לחיוב שכתוב בברייתא שמתריעים על הדבר בשבת וכ"ש בחול, ור' נתן בר פפאוס אמר בשם ר"ע שלא מתריעים כלל על הדבר.

לא מתפללים על רוב גשמים, ואמר ר' יוחנן שלא מתפללים על רוב טובה, שכתוב והריקות לכם ברכה עד בלי די והכוונה על שיכלו שפוחיתים מלומר די, ורמי בר חמא אמר שבהולת מתריעים על רוב גשמים, וכן שנו בברייתא, ששנה שבשמייה רביע שלחו לאנשים משמר שיתפללו על אנשי גולה שבתיהם לא יעשו בקריהם, שאלו את ר"א מה שעשור רביעי ורביעי שיתפללו עליהם, אמר ר"א שזה כשארם עומד ביום סלע שלש שישמו קרן אפל ומשכור גבולין ביום, ויש ברייתא שזה בכדי שישכשך ידו, ויש לבאר שהכוונה ששיכול ברגליו כדיו, ובה בר בר חנה אמר שראה את הקרן אפל וכשהישעאל ירבה על גמלו עם רומחו כדיו והוא נראה כחולעת ביחס אליה.

דרוש בפסוק ונכתיב בשמים בעתם שלא שחורה יתור מראי לו צמאה, אלא בינונית, כיון שגשמים מרובים מטשטשים את הקרקע והיא לא מוציאה פירות.